

Oslo, 14. april 2023

Innspill til ny opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner

Sex og samfunn takker for muligheten til å gi innspill til ny opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner.

Kort om Sex og samfunn

Sex og samfunn er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og vi har i over 50 år jobbet for økt kunnskap, kompetanse og tilgjengelige tjenester på feltet. Vi driver klinisk og pedagogisk virksomhet, samt faglig utvikling og politisk påvirkningsarbeid. Den kliniske delen av arbeidet vårt inkluderer blant annet Norges største klinikk for seksuell helse. Gjennom vår poliklinikk, vår chat-tjeneste og seksualitetsundervisningen vi holder, er vi årlig i kontakt med om lag 40 000 unge.

Overordnet mener Sex og samfunn at seksuell helse må likestilles med fysisk og psykisk helse. For å oppnå dette må vi ta utgangspunkt i at god seksuell folkehelse er avgjørende for god fysisk og psykisk helse, og at vi trenger mer kunnskap om seksuell helse for å ta gode valg for å leve gode liv.

Vårt innspill

Sex og samfunn deltok på innspillmøtet 28. mars, hvor vi i vårt muntlige innspill fokuserte på innsatsområdet som omhandler forebygging, med et særlig fokus på barn og unge. Vi ønsker å gjenta noen av våre punkter om viktigheten av kunnskap og kompetanse:

Kunnskap og kompetanse på individnivå

Sex og samfunn mener god kunnskap om seksualitet er avgjørende for et godt forhold til egen kropp, egne grenser og videre også respekt for andre og deres grenser. Vi ønsker informasjon om seksualitet til barn fra barnehagen og ut videregående skole. God kunnskap tidlig er viktig for å kunne ta gode avgjørelser også senere i livet, og vi mener det er essensielt å styrke seksualitetsundervisningen.

Hvert år holder Sex og samfunn seksualitetsundervisning for i underkant av 7 000 elever ved 9. trinn i Osloskolen. Unge vi møter er opptatte av grenser, samtykke og lovverk. Men de er også usikre, og de etterspør kunnskap.

I 2022 la Sex og samfunn frem funn fra den til nå største nasjonale kartleggingen av seksualitetsundervisningen i skolen¹. Også her etterspørres mer kunnskap. Elevene ønsker generelt at det blir mer seksualitetsundervisning, og noe av det de ønsker å lære mer om er tematikk knyttet til seksuelle overgrep, grensesetting og nettvett.

De nye læreplanene fra 2020 inneholder gode kompetansemål innen seksualitet. Særlig er vi glade for at et helsefremmende aspekt på seksualitet er vektlagt, som er viktig også i et forebyggende perspektiv. Erfaringer og tilbakemelding fra lærere og lærerstudenter viser at det trengs mer for å bedre seksualitetsundervisning. De som skal undervise om seksualitet må også få økt kompetanse på feltet, og denne kompetansen må inn i utdanningsforløpet.

I vår kartlegging sa kun 22 % av lærerne at kvaliteten på seksualitetsundervisningen var tilfredsstillende. I tillegg sa så få som 12 % at de i løpet av sin utdanning fikk kunnskap om seksualitetsundervisning som de kunne bruke i sin arbeidshverdag. Dagens lærerstudenter etterlyser handlingskompetanse og savner helhetlig seksualitetsundervisning i sine undervisningsfag, ifølge en rapport fra Redd Barna².

Seksualitetsundervisningen må ha et helsefremmende fokus, som vi mener er avgjørende for det forebyggende arbeidet. Trygge og kunnskapsrike barn og unge er bedre rustet til å ta gode valg for seg selv, sin kropp og sin helse.

Sex og samfunn vil understreke behovet for at forebygging av vold og overgrep mot unge også må fokusere på barn og unge som har seksuell skadelig atferd og som utsetter andre for grenseoverskridende atferd og overgrep. Blant barn og unge kan det være tilfeller hvor en person både er offer for overgrep og selv utsetter andre for overgrep. En viktig del av den forebyggende innsatsen er å arbeide for at færre barn og unge utsetter andre for overgrep og for å følge opp dem som har utsatt andre for overgrep.

Kunnskap og kompetanse i helsetjenesten

Sex og samfunn jobber for å øke kunnskap og kompetanse hos helsepersonell, blant annet gjennom kurs og undervisning for studenter innen helsefag. Vi koordinerer flere nettverk med ansatte ved helsestasjon for ungdom, hvor vi blant annet bidrar med kunnskap og kompetanse knyttet til seksualitet.

Ansatte ved helsestasjoner for ungdom melder selv om et behov for kompetanseheving. Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og

¹ Sex og samfunn (2022): [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker.](#)

² Redd Barna (2023): [«Hvordan forventer de at man skal ta dette på strak arm, uten opplæring?» Lærerstudenters perspektiver på seksualitetsundervisning.](#)

forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom³ sier at tjenesten skal «bidra til å avverge og avdekke vold, overgrep og omsorgssvikt».

I en undersøkelse Sex og samfunn har gjennomført blant ansatte ved helsestasjon for ungdom fra hele landet sa nesten 6 av 10 at de ønsket mer kompetanse for å møte unge med utfordringer knyttet til overgrep og krenkelseser⁴.

Gjennom nye nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS), er det presisert at en blant annet gjennom helsesykepleierutdanningen skal bli i stand til å «forebygge, identifisere og avverge» blant annet vold og seksuelle overgrep. Da trengs økt kunnskap hos helsesykepleiere, og da trengs ressurser til tjenesten.

Forebygging gjennom lavterskeltilbud er effektivt og kostnadseffektivt. Sex og samfunn mener at alle som møter mennesker i sin arbeidshverdag må ha grunnleggende kunnskap og kompetanse om tematikk knyttet til seksualitet. Det gjelder ikke bare i barnehagen, skolen og helsestasjonstjenesten, men i helsetjenesten forøvrig, i barnevernet, NAV, politiet, rettsapparatet, for å nevne noen.

Et annet eksempel er Krisesentrene. I 2021 og 2022 hadde Sex og samfunn og Oslo Krisesenter og kompetansesenter for vold i nære relasjoner jobbet med et samarbeidsprosjekt, hvor målet var å bedre det seksuelle helsetilbudet for personer utsatt for vold i nære relasjoner. Det fullstendige prosjektet bestod av å:

- Kartlegge kompetansenivå og behov og bygge opp kompetanse innenfor seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (SRHR) for ansatte ved Oslo Krisesenter, slik at alle ansatte skal adresserespørsmål knyttet til SRHR fra brukere
- Utprøve ulike modeller med mål å utvikle en modell som kan eksporteres til andre krisesenter. Spørsmålet vi ønsket å besvare med modellene var: Hvordan kan personer knyttet til krisesenter få likeverdig tilgang til tjenester innenfor SRHR?

Forskning viser at personer utsatt for vold i nære relasjoner har flere utfordringer knyttet til seksuell og reprodutiv helse enn personer uten erfaring med vold. Krisesentrene møter på mange av de voldsutsatte og bistår med hjelp på tvers av fagområder. Seksualitet og seksuell helse har sjeldent vært et fokusområde på krisesentre utenom den seksuelle volden. Gjennom dette prosjektet har vi gitt kompetansehevende kurs om seksualitet og seksuell helse, og tilbakemeldingene tyder på at ansatte har blitt mer bevisste på hva de kan hjelpe brukerne sine med. Derfor anbefaler vi at alle som jobber med voldsutsatte får mer kunnskap om disse

³ Helsedirektoratet (2017): [Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.](#)

⁴ Sex og samfunn (2021): [Har ungdom i kommunene et likeverdig tilbud? Rapport om helsestasjoner for ungdom i Norge.](#)

temaene. I tillegg foreslår vi to ulike modeller som skal kunne tilby lavterskel helsehjelp relatert til seksuell helse. Et helhetlig og tverrfaglig tilbud for voldsutsatte er viktig for å få god hjelp og for å styrke voldsutsattes seksuelle og reproduktive helse og rettigheter.

Gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser

Sex og samfunn har gitt innspill til Straffelovrådets NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten⁵, og mener noen av våre punkter er relevante inn i arbeidet med ny opptrappingsplan:

Forslag om endringer i voldtektsbestemmelsen i straffeloven §291

Sex og samfunn mener definisjonen av hva en voldtekt er må endres, og legges tettere til «ja betyr ja»-modell og standarden som Istanbulkonvensjonen setter. Vi mener at flere tilfeller av voldtekt må omfattes av straffelovens voldtektsbestemmelse, både for at Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser, men også for å gi best mulig vern til den som utsettes for en voldtekt.

Forslag om å sette ned seksuell lavalder fra 16 til 15 år

Sex og samfunn fraråder å senke den seksuelle lavalderen. Vi tror at dette vil føre til at flere barn som ikke er modne eller kompetente til å kunne samtykke vil anses samtykkekompetent av loven. Vi ser ikke at å senke seksuell lavalder vil bidra til å styrke barns selvråderett, men heller svekkes barns beskyttelse fra seksuell kontakt fra voksne.

Forslag til endringer i seksuallovbrudd mot barn under seksuell lavalder

Sex og samfunn er bekymret for at Straffelovrådets forslag om å ikke videreføre § 299 som sikrer at seksuell omgang med barn under 14 år straffes som voldtekt. Vi mener dagens straffelov fungerer slik at den beskytter barn fra seksuell omgang med eldre, men samtidig muliggjør helsehjelp og veiledning til unge. Sex og samfunn foreslår derfor at paragrafen videreføres.

Avslutningsvis

Oppsummert mener Sex og samfunn at kunnskap og kompetanse er essensielt i det forebyggende arbeid mot vold og overgrep, og vi etterlyser en helhetlig og ikke minst

⁵ [Sex og samfunns innspill til NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten](#)

tverrsektoriell satsing for å sikre at kunnskap og kompetanse økes. I vårt innlegg har vi gitt noen eksempler på spesifikke områder vi mener dette er særlig viktig.

Vi håper videre at arbeidet med ny opptrappingsplan ser til gode prosjekt og tiltak som svarer til mange av utfordringene vi står overfor i dag, og vi mener mange av disse ble presentert på innspillmøtet 28. mars. Å bygge på eksisterende tiltak, og videre dele erfaringer fra disse på tvers av sektorer, er effektivt både med tanke på måloppnåelse og ressursbruk.

Vi er glade for at så mange departement står sammen i arbeidet for en ny opptrappingsplan, og håper dette gjenspeiles i planen og videre innsats.

Med vennlig hilsen

Ingvild Endestad

Avdelingsleder
kommunikasjon og politikk

Anneli Rønnes

Fagpolitisk rådgiver

Vedlegg: Anbefalinger fra rapporten *Seksualitet og seksuell helse blant voldsutsatte. Rapport for samarbeidsprosjektet mellom Sex og samfunn og Oslo Krisesenter 2021-2022.*

Vedlegg: Anbefalinger fra rapporten *Seksualitet og seksuell helse blant voldsutsatte. Rapport for samarbeidsprosjektet mellom Sex og samfunn og Oslo Krisesenter 2021-2022.*

Styrke ansatte på krisesentrenes handlingskompetanse i møte med seksualitet og seksuell helse

I samtaler kan temaet seksuell helse være til hjelp til selvhjelp og omsorg for seg selv. Om personen har behov for prevensjonsmidler bør ansatte kunne bistå med hjelp til å skaffe seg dette. For å øke kompetanse på krisesentrene bør det arrangeres interne fagdager om seksuell helse og seksualitet i voldelige relasjoner for å sikre at ansatte har grunnkompetansen de trenger. Organisasjoner som Skeiv Verden, Amatheia og FRIs Rosa kompetanse kan være aktuelle å invitere til å holde kurs. I tillegg kan sexologisk rådgiver med kompetanse på seksuelle/etniske minoriteter være nyttig å inkludere. Det kan også være hensiktsmessig for krisesentrene å knytte til seg lokale krefter, for eksempel jordmødre på helsestasjon i kommunen. Dette vil også gi muligheten til å opprette samtalegrupper, i tråd med Bokollektivets SRHR-prosjekt. Disse samtalegruppene eller temakveldene kan gjennomføres med ansatte ved krisesenteret til stede eller så kan eksterne fagpersoner inviteres inn.

Styrke ansatte i helsetjenestens handlingskompetanse i møte med voldsutsatte

Det er viktig at ansatte i helsetjenester har kjennskap til lavterskeltilbudene på krisesentrene. Selv om alle gravide skal screenes for vold er det få som forteller om dette på helsestasjon, ofte på grunn av usikkerhet om hva vold egentlig er eller hvilke konsekvenser det vil få å fortelle om det. Derfor er det også viktig at helsepersonell har kunnskap om hva vold kan være. Det er likevel viktig at vold ikke bare skal screenes på svangerskapskontroll ettersom ikke alle som er voldsutsatte er biologiske kvinner i reproduktiv alder som velger å få barn. Et tiltak i helsetjenestene må derfor nå ut til en større del av befolkningen.

Kunnskap om eksisterende ressurser og tilbud

Ved å åpne opp for samtaler om seksualitet og seksuell helse, vil de ansatte på krisesentre kunne møte på spørsmål de ikke har nok kunnskap om. Dersom man ikke besitter kunnskap selv og ikke har ressurser til å hjelpe brukerne med problemstillinger knyttet til seksuell og reproduktiv helse, bør ansatte kjenne til ressurser som allerede eksisterer. Dette kan eksempelvis være lokale krefter i kommunen eller organisasjonen som jobber med seksuell helse. Chattjenesten sexogsamfunn.no er et nasjonalt tilbud der enkeltpersoner og helsepersonell kan stille spørsmål om seksuell helse.

Helhetlig tilbud til voldsutsatte

Selv om krisesentrene har mange tette samarbeid med flere instanser er det mange som faller mellom to stoler i møte med helsevesenet og/eller krisesentrene. Derfor bør det oppfordres til tettere samarbeid mellom krisesentertilbudet og helsestasjonstilbudet i samme kommune, eller andre helseinstanser. Dette kan for eksempel være ved å holde regelmessige kompetansehevende kurs på hverandres arbeidsplass om vold og seksuell helse, samt være godt kjent med hverandres tilbud. De regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har som mandat å bidra til kompetanseheving gjennom undervisning, veiledning, konsultasjon og nettverksarbeid på tvers av sektorer, etater og forvaltningsnivåer. De har også ansvar for kompetanseheving for Krisesentrene. RVTS er i unik posisjon til å sette fokus på og bidra til økt kompetanse på seksuell helse hos voldsutsatte. Dette vil også kunne gi et fagpolitisk signal om behov for kunnskap på dette feltet.

Tilgjengelig informasjon om seksuell og reproduktiv helse og vold

Både voldsutsatte personer som møter voldsutsatte bør ha tilgjengelig informasjon om seksualitet og seksuell helse blant voldsutsatte. Nettsiden Zanzu.no har enkel og tilgjengelig informasjon om kropp og seksuell helse, og kan for eksempel utvides til å inkludere mer inngående informasjon om seksuell vold. Det bør også produseres og distribueres brosjyrer og informasjon om seksuell og reproduktiv vold, prevensjonsmidler og celleprøve. Det bør være tilgjengelig på fastlegekontor, krisesentre og andre hjelpeinstanser. Se eksempel på brosjyre:

<https://store.futureswithoutviolence.org/product/sex-pleasure-choice/>

Gratis prevensjonsmidler til alle

Gratis til alle vil senke terskel for bruk av prevensjonsmidler. Tidligere har voldsutsatte personer i Oslo fått gratis prevensjonsmidler gjennom FAFUS-prosjektet som ga gratis prevensjonsmidler til sårbare kvinner (Oslo Universitetssykehus, 2016). Det anbefales likevel å tilby gratis prevensjonsmidler til alle, fordi å begrense tilbudet til "sårbare personer" vil kunne medføre at mange som egentlig har behov, men ikke klarer å fortelle om volden, ikke får den hjelpen de trenger. Sex og samfunn fortsetter å understreke behovet for at [prevensjon må være gratis for alle](#).

Sex og samfunn sender gjerne fullstendig rapport fra prosjektet dersom ønskelig.